

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2024-08-5G,23A
Rīgā

07.02.2024.

Nr. 6-6/7

[Personai A]
[e-pasta adrese]

[..] novada bāriņtiesai
[e-pasta adrese]

Par bērnu tiesībām uz identitāti un saskarsmi ar tēvu

Tiesībsargs ir izskatījis Jūsu iesniegumus un to papildinājumus ([..]) par [..] novada bāriņtiesas (turpmāk – Bāriņtiesa) rīcību, neievērojot Jūsu bērnu intereses civillietā par viņu paternitāti un nesniedzot pietiekamu atbalstu bērniem, lai īstenotu ar tiesas lēmumu noteikto saskarsmes īstenošanas kārtību bērniem ar Jums.

Tiesībsarga funkcija ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Tiesībsarga kompetencē ir pārliecināties, vai valstī ir izveidots tiesību aizsardzības mehānisms un vai tas darbojas efektīvi.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.2 panta 2. un 3. punktā noteikto tiesībsargs izskata sūdzības par bērna tiesību pārkāpumiem, īpašu uzmanību pievēršot valsts vai pašvaldību iestāžu un to darbinieku izdarītajiem pārkāpumiem un iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

Vispusīgai situācijas izpratnei tiesībsargs lūdza informāciju Bāriņtiesai un [..] rajona tiesai (turpmāk – Tiesa). Izvērtējot tiesībsarga rīcībā esošos dokumentus un informāciju kopsakarā ar tiesisko regulējumu, konstatēts sekojošais.

[1] Bērnu dzīvesvietas un saskarsmes tiesības kārtības noteikšana

[1.1] Faktiskie apstākļi

[1.1.1] Jums ir divi bērni: [persona B], dzimusi 2011. gadā un [persona C], dzimis 2015. gadā. Kopš 2020. gada septembra Jūs un bērnu māte pārtraucāt kopdzīvi. Sākotnēji ar bērnu māti vienojāties, ka, arī šķirot kopdzīvi, abi turpināsiet rūpēties par bērniem. Bērni pie katra no vecākiem dzīvos vienādu laiku – divas nedēļas pie viena un divas nedēļas pie otra. Jums un bērniem bija labas attiecības.

2020. gada 21. jūlijā Tiesā pēc bērnu mātes prasības pieteikuma par bērnu dzīvesvietas un saskarsmes kārtības noteikšanu uzsākta civillietā Nr. [1]. Ar Tiesas 2020. gada 21. augusta lēmumu Bāriņtiesai pieprasīts atzinums par bērnu dzīvesvietas un saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu.

Ar Bāriņtiesas 2021. gada 3. februāra lēmumu Nr. 1-6/10 nolemts atzīt, ka bērnu dzīvesvieta nosakāma pie mātes un nosakāma noteikta bērnu saskarsmes tiesību ar tēvu izmantošanas kārtība.

No 2021. gada 10. marta abu bērnu aprūpē ir iesaistīties arī [persona D], ar kuru bērna māte 2022. gada 12. augustā noslēgusi laulību.

Ar [...] rajona tiesas 2021. gada 30. marta lēmumu lietā piemērota pagaidu aizsardzība pret vardarbību, tostarp aizliegums Jums satikties ar bērniem. 2021. gada 8. aprīlī lietā saņemts Jūsu pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļu atcelšanu. Piemērotie pagaidu aizsardzības līdzekļi atcelti ar Tiesas 2021. gada 18. augusta lēmumu.

Ar [...] rajona tiesas 2021. gada 30. aprīļa lēmumu par pagaidu noregulējuma piemērošanu bērnu dzīvesvieta noteikta pie mātes. Minētais lēmums pieņemts laikā, kad Jums bija noteikts netuvošanās aizliegums bērniem. No 2021. gada 30. marta līdz 18. augustam (gandrīz piecus mēnešus) Jums nebija iespējams uzturēt attiecības ar bērniem.

Ar Tiesas 2021. gada 20. septembra lēmumu tiesvedība lietā atjaunota, jo lietā bija jāizlemj Jūsu 2021. gada 30. augustā iesniegtais lūgums par pagaidu saskarsmes kārtības noteikšanu.

[1.1.2] Ar Tiesas 2021. gada 12. oktobra lēmumu, izskatot Jūsu pieteikumu par pagaidu lēmuma pieņemšanu par saskarsmes tiesībām, atstiprināts vecāku izlīgums. Vecāki vienojas par šādu Jūsu pagaidu saskarsmi ar bērniem: 1)katra mēneša pirmajā, trešajā un ceturtajā sestdienā no plkst.

11.00 līdz 15.00, paņemot bērnus no dzīvesvietas [..] un pēc saskarsmes nogādājot bērnus atpakaļ dzīvesvietā; 2) pēc savstarpējas vienošanās, ja starp bērniem un Jums izveidojas sirsnīgas attiecības un bērni vēlas pavadīt ar tēvu kopā ilgāku laiku, tikšanās laiks tiek pagarināts līdz attiecīgās sestdienas plkst.17.00; 3) pirmās divās tikšanās reizēs saskarsme ar bērniem tiek organizēta trešās personas, kuru nodrošina bērnu māte, klātbūtnē; 4) vecāki vienojas domstarpību mazināšanai izmantot mediatora pakalpojumus.

2021. gada 25. oktobra Bāriņtiesas lēmumā Nr.1-6/82 (atzinumā par paternitāti) norādīts bērnu mātes viedoklis par Jūsu un bērnu saskarsmi - viņa neesot liegusi bērniem tikties ar Jums, bet bērni nepiekrīt. Viņa norādījusi, ka nevar bērnus pierunāt ciemoties pie tēva, ar nakšņošanu ne pavisam. Norādījusi, ka tas nenotiks arī tad, ja Tiesa apstiprinātu Jūsu prasību par pagaidu noregulējumu. Reāli tas varētu notikt uz dažām stundām, ne biežāk kā reizi divās nedēļās, ja bērni tam piekristu.

[1.1.3] 2022. gada 6. janvārī Jūs vērsāties Tiesā ar lūgumu grozīt ar Tiesas 2021. gada 12. oktobra lēmumu apstiprināto izlīgumu, lūdzot noteikt, ka turpmāk saskarsme ar bērniem īstenojama saskarsmes personas Bāriņtiesas pārstāvja klātbūtnē Bāriņtiesas telpās katra mēneša otrajā un ceturtajā sestdienā laikā no plkst.11.30 līdz 13.00. Lūgumu pamatojāt ar to, ka saskarsmes tiesību ar bērniem izlīgumā noteiktajā kārtībā nav bijis iespējams realizēt. Tiesas sēdes laikā, pēc Bāriņtiesas skaidrojuma, Jūsu pārstāve piekrita precizēt saskarsmes laiku – no plkst.11.15 līdz 12.15. Bērna māte un Bāriņtiesa ir piekritusi saskarsmes kārtības grozīšanai.

Ar Tiesas 2022. gada 11. februāra lēmumu nolemts: 1) grozīt ar Tiesas 2021. gada 12. oktobra lēmumu Jums noteikto pagaidu saskarsmi ar bērniem, nosakot, ka, sākot ar 2022. gada 26. februāri, Jūs saskarsmi ar bērniem īstenojat katra mēneša otrajā un ceturtajā sestdienā laikā no plkst. 11.15 līdz 12.15 saskarsmes personas Bāriņtiesas pārstāvja klātbūtnē Bāriņtiesas telpās; 2) uzlikt par pienākumu bērna mātei saskarsmes noteiktajā laikā nodrošināt abu bērnu nokļūšanu saskarsmes vietā, ar savu attieksmi mudinot, iedrošinot un atbalstot bērnus veiksmīgai saskarsmes norisei ar Jums; 3) uzdot par pienākumu Bāriņtiesai nodrošināt tās pārstāvja piedalīšanos noteiktajā saskarsmes laikā un vietā; 4) atzīt par spēku zaudējušu Tiesas 2021. gada 12. oktobra lēmumu.

Tiesa secinājusi, ka pretēji pušu labprātīgi noslēgtajam izlīgumam, Jūsu saskarsmes tiesības izmantošana ar bērniem izlīgumā noteiktajā vietā nenotiek, jo māte nav spējusi bērnus motivēt doties Jums līdzī. Neskatoties uz mediācijas izmantošanu, Tiesai nav bijis pamata apšaubīt, ka

vecāku savstarpējās attiecības tiesvedības gaitā nav pilnībā normalizējušās, tās joprojām ir izteikti konfliktējošas. Tiesas ieskatā saskarsmes tiesības izmantošanas kārtība jāgroza, lai dotu Jums iespēju uzsākt veiksmīgu saskarsmes atjaunošanu ar bērniem, kā arī lai bērniem tiktu nodrošināta saskarsme ar tēvu, lai saskarsme notiktu pēc iespējas saudzīgāk un atbilstošāk bērnu interesēm. Tiesas ieskatā tēva saskarsmes tiesību izmantošanas atjaunošanai bērnu dzīvē konkrētajos apstākļos, t.i., pie izteikti konfliktējošām vecāku attiecībām, ir jānotiek pakāpeniski, vispirms ņemot vērā bērnu labākās intereses un neradot bērniem stresu, kā arī Jums dodot iespēju bērniem vēlamos un atbilstošos apstākļos veidot pieķeršanās attiecības ar bērniem, saskarsmes laikā veidojot emocionālo saiti ar bērniem, panākot abpusēju vēlmi vienam ar otru runāt, dalīties ar savām emocijām, novērojumiem un uzskatiem, lai turpmākajā saskarsmē bērni paši emocionāli tiektos arī pie tēva, lai saņemtu no viņa rūpes un atbalstu, tādējādi jūtos droši.

2022. gada 28. martā Jūs Tiesā esat iesniedzis pretprasības grozījumus un papildinājumus par bērnu dzīvesvietas noteikšanu, cēlis jaunu prasījumu par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu.

Ar tiesas 2022. gada 3. augusta lēmumu apmierināts Jūsu lūgums par tiesvedības apturēšanu lietā līdz tiks izšķirta Bāriņtiesas ierosinātā administratīvā lieta Nr. 3.5./58-2022 par bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanu mātei un civillieta Nr. [2] par paternitātes atzīšanas apstrīdēšanu. Visi lietas dalībnieki tiesvedības apturēšanai lietā piekrita.

Ar Tiesas 2022. gada 11. februāra lēmumu noteiktā pagaidu saskarsmes kārtība joprojām ir spēkā. Ņemot vērā, ka civillieta Nr. [2] ir izbeigta, Tiesa ir atjaunojusi tiesvedību civillietā Nr. [1].

[1.2] Tiesiskais regulējums – aizgādība un saskarsmes tiesība

[1.2.1] Civillikuma 181. panta pirmajā un otrajā daļā noteikts, ka bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesība). Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns [...] nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.

Civillikuma 178. panta pirmajā un otrajā daļā noteikts, ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo.

Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi. Vecāku domstarpības izšķir bāriņtiesa, ja likumā nav noteikts citādi.

Saskaņā ar Civillikuma 181. panta ceturtajā daļā noteikto, jebkurai personai ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20. panta trešā daļa nosaka, ka lietas, kas saistītas ar bērna tiesību vai interešu nodrošināšanu, tiesā izskatāmas ārpus kārtas.

Bāriņtiesu likuma 4.panta otrajā daļā noteikts, ka bāriņtiesa prioritāri nodrošina bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

Civilprocesa likuma 244.9 panta otrā daļa paredz, ka lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesa pēc savas iniciatīvas vai lietas dalībnieka lūguma pieprasa attiecīgās bāriņtiesas atzinumu un uzaicina tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē, kā arī noskaidro bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi.

Civilprocesa likuma 126. pants nosaka, ka institūcijas atzinumu tiesa novērtē kā pierādījumu.

Pamatojoties uz Bāriņtiesu likuma 50. panta pirmajā punktā noteikto, Bāriņtiesa pēc tiesas pieprasījuma sniedz atzinumus, kas nepieciešami, lai noteiktu kārtību, kādā izmantojamās saskarsmes tiesības un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu.

[1.3] Secinājumi

Tiesā 2020. gada 5. maijā uzsāktajā tiesvedībā vēl nav pieņemts spriedums pat pirmajā instancē. Jāatzīst, ka tās izskatīšana tika apturēta pēc Jūsu iniciatīvas, līdz administratīvās lietas Bāriņtiesā un civillietas par bērnu paternitātes apstrīdēšanu izskatīšanai. Tiesvedība lietā ir atjaunota.

Tiesībsargs lūdza Tiesas priekšsēdētāju vērtēt, vai abās civillietās ir ievēroti procesuālie termiņi un nav saskatāma lietas izskatīšanas novilcināšana. Tiesas priekšsēdētāja nekonstatēja procesuālo termiņu neievērošanu, norādot, ka abi vecāki ir izmantojuši savas procesuālās tiesības, tādēļ tiesvedības ilgst tādu laiku.

Jūsu un bērnu tiesības uz saskarsmi īstenošanai Tiesa ir pieņēmusi pagaidu nolēmumu, kurš ir spēkā un nav mainīts, tā nodrošinot minētās tiesības.

[2] Bērnu paternitātes apstrīdēšana tiesā

[2.1] Faktiskie apstākļi

[2.1.1] 2021. gada 26. aprīlī pēc bērnu mātes prasības pieteikuma Tiesā uzsākta civillietā Nr. [2]. Bērnu māte lūgusi Tiesu: 1)noteikt bērniem paternitātes ekspertīzi ar DNS analīzes metodi, lai noskaidrotu, vai bērnu tēvs esat Jūs; 2)no prasības tiesā celšanas brīža paternitātes ierakstu dzimšanas reģistrā par Jums kā bērnu tēvu atzīt par spēkā neesošu un bērnu dzimšanas apliecībās ierakstīt bērna mātes uzvārdu.

Māte prasībā norādījusi, ka 2021. gada 10. martā sarunā Bāriņtiesā no Jums uzzinājusi par veiktajiem DNS testiem ar apliecinājumiem, ka bērni nav izcēlušies no Jums. Māte ievērojusi, ka meita mainījusi viedokli par viesošanos pie tēva. Bērnu interesēs ir apzināties savu izcelsmi un identitāti. Jūs prasību neatzināt un lūdzāt noraidīt, jo uzskatījāt to par pretēju bērnu tiesībām un interesēm.

Tiesa 2021. gada 6. septembrī (četrus ar pusi mēnešus pēc civillietas uzsākšanas) pieprasījusi Bāriņtiesai atzinumu bērnu mātes prasībā par paternitātes ierakstu bērnu dzimšanas reģistros par Jums kā tēvu atzīšanu par spēkā neesošiem.

2021. gada 25. oktobrī Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu Nr.1-6/82, nolemjot atzīt, ka bērnu interesēs ir saglabāt esošos ierakstus par paternitātes atzīšanu. Lēmumā norādīts, ka bērnu māte pārrunājusi ar bērniem, ka Jūs neesat viņu bioloģiskais tēvs. Bērni sarunās ar Bāriņtiesu nav pieminējuši nevienu citu tēvu kā Jūs, vai ka viņi būtu informēti par savu bioloģisko tēvu, pazītu viņu, bet ir informēti, ka viņiem ir cits bioloģiskais tēvs, kas viņus samulsinājis. Bērni nespēj paust savas sajūtas, ja tiktu dzēsts ieraksts par tēvu. Bāriņtiesas secinājusi, ka bērni ir apjukuši par situāciju ar tēvu. Vienlaikus norādījusi, ka bērnu interesēs nav liegt viņiem dibināt attiecības ar bioloģisko tēvu. Bērni ir satraukti par nākotni apstākļos, kad viņiem ir zināms bioloģiskās izcelšanās fakts un tas, ka, ilgstoši dzīvojot ģimenē ar Jums, neesat viņu bioloģiskais tēvs. Bāriņtiesas ieskatā, bērniem varētu būt traumējoši uzzināt īstenību par savu izcelšanos, kas varētu apdraudēt ģimenes stabilitāti. Bērni, īpaši dēls, nesaprot, kas notiek, kā vajadzētu rīkoties. Bērni sākuši neuzticēties un atsakās tikt ar Jums. Bāriņtiesa norādījusi, ka bērnu mātei un bioloģiskajam tēvam ir tiesības risināt jautājumu par paternitātes noteikšanu, bet viņi to nav darījuši.

2021. gada 10. novembra Valsts policijas Kriminālistikas pārvaldes ekspertīžu biroja DNS ekspertīžu nodaļas ekspertu atzinumā secināts, ka DNS analīžu rezultātā konstatēts, ka Jūs nevarat būt bērnu bioloģiskais tēvs.

[2.1.2.] 2022. gada 29. septembrī bērnu māte iesniegusi Tiesā prasības pieteikuma grozījumus un papildinājumus pret Jums un [personu D], lūdzot atzīt paternitātes ierakstu dzimšanas reģistros par Jums kā bērnu tēvu par spēkā neesošiem no prasības celšanas brīža. Lūgusi atzīt [personu D] par abu bērnu tēvu, izdarot jaunus ierakstus bērnu dzimšanas reģistros; mainīt abu bērnu uzvārdus uz mātes laulības uzvārdu.

Bāriņtiesā 2022. gada 12. oktobrī saņemts Tiesas lūgums atkārtoti sniegt atzinumu bērnu mātes prasībā pret Jums par paternitātes atzīšanas apstrīdēšanu un paternitātes noteikšanu.

Bāriņtiesa ar 2022. gada 14. novembra lēmumu Nr. 1.3./230-2022 ir atzinusi, ka bērnu interesēs ir atzīt paternitātes ierakstu dzimšanas reģistrā par Jums kā tēvu par spēkā neesošu, ja tiek izdarīti jauni ieraksti dzimšanas reģistros par bērnu bioloģisko tēvu.

Bāriņtiesa ieskatā, ja apmierinātu bērnu mātes lūgumu par paternitātes ierakstu bērnu dzimšanas reģistros apstrīdēšanu, netiktu nodrošinātas bērnu tiesības zināt savu izcelsmi. No brīža, kad bērni uzzinājuši, ka nav izcēlušies no Jums, notikusi bērnu un Jūsu atsvešināšanās. Bērni sevi vairāk identificē ar mātes un viņas vīra ģimeni, taču tas nenozīmē, ka mātes vīrs, bez neapstrīdamiem pierādījumiem (DNS analīzēm) būtu ierakstāms bērnu dzimšanas reģistros kā bērnu tēvs. Starp bērniem un mātes vīru var būt bērnu un vecāka attiecības, taču bērniem ir tiesības zināt savu izcelšanos. Bāriņtiesas ieskatā nebūtu atbalstāms, ka no bērnu dzimšanas reģistra tiek dzēsts paternitātes ieraksts par Jums kā bērnu tēvu, jo 11 gadus esat pildījis meitas un 7 gadus dēla vecāka pienākumus, turpināt tos pildīt un vēlaties to darīt arī turpmāk, ja vien tas nenodrošina bērniem iespēju uzzināt viņu patieso izcelšanos.

2022. gada 1. septembrī sarunā ar Bāriņtiesu [persona D] norādījis, ka papildu pierādījumi viņam nav nepieciešami, piekrīt sakārtot juridiski abus bērnus kā savus. Savukārt bērnu māte stāstījusi, ka bērni ir informēti, ka turpmāk visi dzīvos kopā vienā dzīvesvietā, bērni ļoti to gaida. [Persona D] viņas un bērnu dzīvē ir jau ilgstošu laiku.

[2.1.3] 2022. gada 15. decembrī bērnu māte Tiesā iesniegusi prasības pieteikuma grozījumus un papildinājumus, lūdzot konstatēt paternitātes faktu meitai, t.i. noteikt, ka viņa ir cēlusies no [personas E], miruša 2017.gada 4.februārī.

Bāriņtiesā 2023. gada 10. janvārī saņemts Tiesas lēmums civillietā Bāriņtiesai sniegt atzinumu par paternitātes fakta konstatēšanu Jūsu meitai, ka viņa ir cēlusies no [personas E].

2023. gada 28. martā Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu Nr.1.3./58-2023, ar kuru atzīts, ka Jūsu meitas interesēs ir paternitātes fakta konstatēšana, vai viņa ir cēlusies no [personas E].

Bāriņtiesa, pieņemot lēmumu, cita starpā ir vērtējusi, ka Jūsu meita ir informēta par savu bioloģisko izcelsmi un ir jau tādā vecumā, kad var un spēj formulēt savu viedokli, paudusi savu vēlēšanos, lai no viņas dzimšanas dokumentiem tiktu dzēsts ieraksts par Jums kā tēvu. 2023. gada februārī - martā notikušās psiholoģiskās izpētes laikā nav konstatēts, ka bērna viedoklis tiktu ietekmēts, piemēram no mātes puses. Bāriņtiesa secinājusi, ka Jūsu meita patstāvīgi ir pieņēmusi šādu lēmumu, viņai ir tiesības būt pasargātai no iejaukšanās viņas privātajā dzīvē, un viņas tiesības ir prioritārākas par Jūsu tiesībām. Bāriņtiesa secinājusi, ka Jūsu meitas interesēs ir paternitātes fakta konstatēšana, tiesības uz individualitāti, kas sevī ietver tiesības uz savas identitātes saglabāšanu. Norādījusi, ka Jūsu meitai ir stabila ģimenes vide kopā ar mātes jaunizveidoto ģimeni un pastāv ģimeniskas saites ar mātes laulāto, kas, iespējams, ir brāļa tēvs. Konstatējot paternitātes faktu, tiks ievērota bērna tiesību prioritāte, ņemot vērā to, ka ar Jums, kurš neesat bērna bioloģiskais tēvs, meitenei jau vairāk kā divu gadu garumā ir pārtrūkušas ģimeniskas un personiskas attiecības, emocionālā saikne un nav sagaidāms, ka tā varētu atjaunoties.

[2.1.4] 2023. gada 28. martā bērna māte iesniegusi Tiesā prasības pieteikuma grozījumu un papildinājumu, kurā lūgusi noteikt lietā ekspertīzi dēlam, lai noskaidrotu, vai viņa tēvs varētu būt [persona E], jo atbilstoši bioloģiskās ekspertīzes rezultātiem nepieciešams konstatēt paternitātes faktu dēlam un noteikt, vai viņš ir cēlies no [personas E] vai izslēgt to.

Ar Tiesas 2023. gada 11. septembra lēmumu izbeigta tiesvedība civillietā par paternitātes atzīšanas apstrīdēšanu, paternitātes noteikšanu un paternitātes fakta konstatēšanu, jo bērna māte Tiesas sēdē pilnībā atteikusies no prasības un lūgusi tiesvedību lietā izbeigt.

[2.1.5] Bērna māte par Tiesas 2023. gada 11. septembra lēmumu iesniegusi blakus sūdzību, lūdzot to atcelt un turpināt tiesvedību minētajā civillietā. Norādījusi, ka lietā bija iestājies strupceļš. Pēc tiesvedības izbeigšanas uzzinājusi, ka paternitātes ekspertīzē ar DNS analīzes metodi ir iespējams noteikt personu izcelšanos no viena bioloģiskā tēva arī pusmāsu un pusbrāļu starpā. Atzinusi, ka ir maldījies, jo, pastāvot šādiem apstākļiem, nebūtu lūgusi izbeigt tiesvedību. Bērnu interesēs ir noteikt bioloģisko izcelšanos un zināt patiesību par to, kurš ir viņu bioloģiskais tēvs, tāpēc lūdz turpināt tiesvedību.

[..] apgabaltiesa 2023. gada 4. decembrī nolēmusi atstāt negrozītu Tiesas 2023. gada 11. septembra lēmumu. Lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams. Lēmumā norādīts, ka faktiski bērnu

māte sākotnējo prasību ir cēlusi pret bērnu tēvu, kurš prasību neatzīst un joprojām vēlas, lai saglabātos ieraksts par viņu kā bērnu tēvu. Papildinot un grozot prasības pieteikumu, pati bērnu māte īsti nav pārliecināta, kurai no personām ir jāklūst par bērnu tēvu ([personai D] vai [personai E]), līdz ar to apelācijas tiesas ieskatā blakus sūdzībā norādītais apstāklis, ka prasība celta bērnu interesēs un viņiem ir tiesības zināt savu izcelšanos, nav vērtējams kā pamatojums procesuālo tiesību kļūdainai izpratnei. Pašas prasītājas pieļauta maldīšanās vai procesuālo tiesību nepārziņāšana nav pamats tiesas lēmuma atcelšanai, it īpaši gadījumā, kad pusei tika nodrošināta juridiskā palīdzība lietā. Tiesas kolēģijas ieskatā prasībā norādītie apstākļi par Jūsu attieksmi pret bērniem, bērnu māti un ģimeni kopumā ir risināmi aizgādības un saskarsmes tiesību jautājumu kontekstā.

[2.2.] Tiesiskais regulējums - Paternitāte

Saskaņā ar Civillikuma 154. pantu, ja bērna vecāki nav laulībā, bērna izcelšanās no tēva pamatojas uz paternitātes brīvprātīgu atzīšanu vai tās noteikšanu tiesas ceļā. 155. panta pirmajā un otrajā daļā noteikts, ka paternitātes atzīšana notiek, ja bērna tēvs un māte personiski iesniedz kopīgu iesniegumu dzimtsarakstu nodaļā [..]. Paternitātes atzīšana noformējama ar ierakstu dzimšanas reģistrā. Iesniegumu paternitātes atzīšanai var iesniegt, reģistrējot bērna dzimšanu, kā arī pēc tam, kad bērna dzimšana reģistrēta, vai jau pirms bērna dzimšanas.

Civillikuma 156. panta pirmā daļa noteic, ka paternitātes atzīšanu tiesa var atzīt par neesošu tikai tad, ja persona, kas bērnu atzinusi par savu, nevar būt viņa bioloģiskais tēvs un bērnu atzinusi par savu maldības, viltus vai spaidu rezultātā. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka apstrīdēt paternitātes atzīšanu var persona, kas paternitāti atzinusi, vai bērna māte divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzināja par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti.

Civillikuma 155. panta trešajā daļā noteikts, ka persona, kas sevi uzskata par bērna bioloģisko tēvu, [..] paternitātes atzīšanu var apstrīdēt divu gadu laikā no bērna piedzimšanas dienas.

Civillikuma 155. panta piektajā daļā noteikts, ka paternitātes atzīšanas apstrīdēšana ir samērojama ar bērna tiesībām uz identitāti un stabilu ģimenes vidi.

[2.3] Secinājumi

Augstākās tiesas Senāts ir atzinis, ka paternitātes lietās ievērojams bērna interešu prioritātes princips, un bērna intereses atkarībā no to rakstura un nopietnības var prevalēt pār vecāku interesēm. Tomēr Civillikuma 156.panta piektajā daļā noteiktais, ka paternitātes atzīšanas

apstrīdēšana ir samērojama ar bērna tiesībām uz identitāti un stabilu ģimenes vidi, nav iztulkojams tādējādi, ka vērtējamās ir tikai bērna intereses. Ir vērtējamās un samērojamas visu iesaistīto personu tiesības un intereses. Bērna intereses un bērna viedoklis nav viens un tas pats. Bērna intereses, vērtējot objektīvi, var nesakrist ar bērna paša vēlmēm jeb viņa subjektīvo viedokli.

Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2009. gada 3. jūnija spriedumā lietā Nr. 2008 – 43 – 0106 ir norādījusi, ka 2002. gadā izstrādātajā Eiropas Padomes Ģimenes tiesību ekspertu komitejas “Baltajā grāmatā” par principiem attiecībā uz paternitātes nodibināšanu un tās tiesiskajām sekām ir uzsvērts, ka bērna interesēs nepārprotami ir, pirmkārt, tas, ka paternitāte tiek noteikta ar dzimšanas brīdi, un, otrkārt, tas, ka paternitātei tiek piešķirta stabilitāte uz turpmāko laiku.

No 1975. gada 15. oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, (turpmāk – Konvencija) preambulas Satversmes tiesa secinājusi, ka tā bērniem, kas nav dzimuši laulībā, nodrošina tiesisko noteiktību un zināmu sociālo stabilitāti. Ja pieņemtu, ka paternitāti brīvprātīgi atzinusi persona var neierobežotā termiņā apstrīdēt pašas atzīto paternitāti, tad bērna tiesiskā un sociālā drošība kļūtu relatīva un tiesisko seku ziņā neparedzama. Vēl jo vairāk – katra reize, kad paternitāti brīvprātīgi atzinusi persona vērstos pret šādu atzīšanu atkārtoti, radītu bērnam gan sociāla, gan juridiska rakstura problēmas. Savukārt tas nonāktu tiešā pretrunā ar Konvencijas preambulā norādīto.

Satversmes tiesa norādījusi, nevar apšaubīt faktu, ka brīvprātīgi atzīta paternitāte ietekmē to atzinušā vīrieša privāto dzīvi. Tomēr vienlaikus ar šādu atzīšanu neapšaubāmi tiek ilgtermiņā ietekmēta arī bērna privātā dzīve. Abas šīs tiesības, ņemot vērā bērna tiesību īpašo regulējumu, valstij ir pienākums aizsargāt. Paternitāti brīvprātīgi atzinušās personas tiesības tiek aizsargātas tādējādi, ka tai saskaņā ar CL 156. panta otro daļu ir tiesības apstrīdēt paternitātes atzīšanu divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad tā uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti. Savukārt bērna tiesības tiek aizsargātas tādējādi, ka pēc minētā termiņa beigām viņa tiesiskajās attiecībās ar paternitāti atzinušo personu iestājas zināma tiesiskā stabilitāte un paredzamība.

Bērna tiesības primāri ir jānodrošina bērna vecākiem – mātei un tēvam. Par bērna vecākiem uzskatāmi vien tie, kas par tādiem ierakstīti bērna dzimšanas reģistrā. Viens no svarīgiem vecāku pienākumiem ir paternitātes noteikšana ar dzimšanas brīdi, tā piešķirot bērniem stabilitāti uz turpmāko laiku.

Jāatzīst, ka Jūsu rīcība – Jums noskaidrojot, ka bērni nav izcēlušies no Jums un to paziņojot bērnu mātei, ir radījusi mātes rīcību, lai jebkādā veidā Jūs izslēgtu no bērnu dzīvēm. Viennozīmīgi, Jums

bija tiesības noskaidrot, vai bērni ir izcēlušies no Jums. Jums bija tiesības par to informēt bērnu māti, bet abiem vecākiem bija jāvienojas, vai, kad un kā par bērnu izcelšanos informēt bērnus, izskaidrojot situāciju bērniem saprotami, tai skaitā par bērnu un Jūsu turpmākajām attiecībām un iesaistīšanos bērnu dzīvē.

Bērna identitāte pēc iespējas ir jānoskaidro tūlīt pēc bērna piedzimšanas, lai nākotnē izslēgtu bērna emocionālus satricinājumus, uzzinot patiesību par savu izcelšanos. Savukārt paternitātes atzīšana būtu apstrīdama vien tad, ja bērnam ar bioloģisko tēvu ir patiesas vecāka un bērna attiecības. Konkrētajā situācijā bērna mātes uzsāktā tiesvedība jau sākotnēji nebija vērsta uz bērnu izcelšanās noskaidrošanu, bet lai panāktu ieraksta par Jums kā tēvu dzēšanu bērnu dzimšanas reģistros, jo bērni no Jums nav izcēlušies. Vēlāk māte vēlējās, lai par bērnu tēvu ieraksta viņas laulāto, kaut gan bērni arī no viņa nav izcēlušies.

Minētā situācija ir būtiski pasliktinājusi Jūsu un bērnu attiecības, nesasniedzot mātes un arī Bāriņtiesas iecerēto mērķi – noskaidrot bērnu izcelšanos. Ņemot vērā, ka tiesvedība tika izbeigta, Bāriņtiesas pieņemtie atzinumi civillietas ietvaros netika izvērtēti un tie nav pakļauti arī izvērtēšanai Administratīvajā rajona tiesā. Tādēļ nav noskaidrojams, vai Bāriņtiesa atzinumus pieņēmusi atbilstoši bērnu interesēm. Bāriņtiesas atzinumi nav radījuši Jums tiesiskas sekas, bet norāda uz Bāriņtiesas izpratni, kā būtu risināms jautājums par bērnu paternitāti.

Bāriņtiesas uzskati par bērnu paternitāti mainījās – civillietā tika iesniegti trīs atšķirīgi Bāriņtiesas lēmumi. Pirmajā atzinumā Bāriņtiesa atzina, ka ieraksts par Jums kā bērnu tēvu nav svītrojams no bērnu dzimšanas reģistra. Nākamie atzinumi tika sniegti, pamatojot tos ar bērnu labākajām interesēm un tiesībām uz identitāti, jo apstākļi bija mainījušies – māte norādīja personas, no kurām bērni varētu būt cēlušies. Bāriņtiesa divos atzinumos paudusi, ka bērniem ar Jums pārtrūkušas ģimeniskas un personiskas attiecības, emocionālā saikne, un nav sagaidāms ka tās varētu atjaunoties.

[3] Saskarsmes nodrošināšana – tiesas lēmuma izpilde

[3.1.] Faktiskie apstākļi

Tiesa noteikusi, ka, sākot ar 2022. gada 26. februāri, saskarsme ar bērniem īstenojama katrā mēneša otrajā un ceturtajā sestdienā laikā no plkst. 11.15 līdz 12.15 saskarsmes personas Bāriņtiesas pārstāvja klātbūtnē Bāriņtiesas telpās. Bērnu mātei uzlikts pienākums noteiktajā laikā nodrošināt abu bērnu nokļūšanu saskarsmes vietā, ar savu attieksmi mudinot, iedrošinot un atbalstot bērnus veiksmīgai saskarsmes norisei ar Jums.

Bāriņtiesa jau 2022. gada 17. februāra lēmumā Nr. 1.3/14-2022 norādījusi, ka bērnu interesēs ir turpināt saskarsmi ar Jums, kā tas noteikts Tiesas 2022. gada 11. februāra lēmumā, ņemot vērā bērnu viedokli. Jāatzīmē, ka Tiesa nebija lēmusi, ka tās lēmums izpildāms, ņemot vērā bērnu viedokli. Vienlaikus lēmumā norādīts, ka meitas viedoklis par saskarsmi ar Jums ir noraidošs, turklāt viņa to emocionāli pārdzīvo. Bāriņtiesa uzskatījusi, ka nav pieļaujams, ka bērna viedoklis ilgstoši netiek ņemts vērā. Tādēļ bērna emocionālā līdzsvara saglabāšanai būtu nosakāms, ja bērni trīs saskarsmes reizēs pēc kārtas saskarsmes personas klātbūtnē saskarsmei nepiekrīt un tā neveidojas, turpmāk saskarsme tiek pārtraukta. No iepriekš minētā ir saprotams, ka situācijā, kad meita pret Jums ir noraidoša, ar šādu lēmumu Bāriņtiesa pauž uzskatu, ka bērnu attiecību uzturēšana ar Jums faktiski tiek nodota bērnu atbildībā un uzlikta uz bērnu pleciem, nevis izvērtēta atbilstoši bērnu interesēm un vajadzībām.

No Bāriņtiesas pārskatiem un sniegtās informācijas nav konstatējams, ka Bāriņtiesa kā saskarsmes persona būtu veikusi jebkādas darbības, lai novērstu Jūsu un bērnu atsvešināšanos, veicinātu attiecību uzlabošanu. Saskarsmes persona bijusi klātesoša saskarsmē vienīgi kā notiekošā novērotāja.

Bāriņtiesa norādījusi, ka no pārskatiem par saskarsmes nodrošināšanu izriet, ka Tiesas lēmums no bērnu mātes puses tiek pildīts, bet, izvērtējot minētos dokumentus, konstatējams, ka Jūsu saskarsme ar bērniem, it īpaši ar meitu, ir sarežģīta, bērni reizēm neizrāda interesi par saskarsmi ar Jums, nevēlas to vai izturas noraidoši. Tomēr atsevišķās reizēs Jūsu saskarsme ar bērniem veidojas pozitīva, bērni ir ieinteresēti. Bērni ir informēti, ka Jūs neesat viņu bioloģiskais tēvs, māte bērniem ir paskaidrojusi, ka dēla bioloģiskais tēvs ir [persona D], bet meitas bioloģiskais tēvs ir miris.

[3.2.] Tiesiskais regulējums – tiesas nolēmuma izpilde

Likuma "Par tiesu varu" 16. panta otrajā un ceturtajā daļā noteikts, ka spriedums, kas stājies likumīgā spēkā, ir izpildāms. Šādam spriedumam ir likuma spēks, visiem tas ir obligāts un pret to jāizturas ar tādu pašu cieņu kā pret likumu.

[3.3] Secinājumi

No Jūsu pievienotajiem Bāriņtiesas pārskatiem par saskarsmes nodrošināšanu saskarsmes personas – Bāriņtiesas pārstāvja klātbūtnē ir secināms, ka māte nogādā bērnus uz Tiesas noteikto saskarsmes vietu. Tomēr bērni ir noraidoši saskarsmē ar Jums, nekā neiesaistās sarunā ar Jums, nereaģē uz Jūsu piedāvājumiem. Bāriņtiesa konstatē faktu, ka bērni ir atvesti un uzskata, ka bērnu

māte ir izpildījusi Tiesas nolemto. Tomēr Tiesa ir uzlikusi bērnu mātei pienākumu ne vien atvest bērnus uz Bāriņtiesu saskarsmes nodrošināšanai ar Jums, bet arī ar savu attieksmi mudināt, iedrošināt un atbalstīt bērnus veiksmīgai saskarsmes norisei ar Jums. Bāriņtiesa ir konstatējusi, ka bērnu māte, atvedot bērnus uz Bāriņtiesu, mudina viņus ar Jums tikties, bet bērni ir noraidoši pret Jums.

Tiesa nolēmumus lietās, kas skar bērna aizgādības un saskarsmes tiesības, pieņem bērna nevis kāda no vecākiem interesēs. Tiesa ir nolēmusi, ka bērnu interesēs ir uzturēt attiecības ar Jums. Tiesa ir uzskatījusi, ka saskarsme bērniem ar Jums jāorganizē pakāpeniski un bērniem saudzējoši. Tiesas nolēmums ir jāizpilda arī bērniem, jo tas ir pieņemts viņu labā un atbilstoši viņu vajadzībām. Bērniem ir jāizskaidro Tiesas nolemtais un jāinformē viņi, ka nolēmums bērniem ir jāizpilda. Primāri ar bērniem par Tiesas nolēmuma izpildi ir jārunā viņu mātei. Ņemot vērā, ka saskarsme ir organizējama Bāriņtiesas pārstāvja klātbūtnē, arī Bāriņtiesas darbiniekiem ir jāizskaidro bērniem Tiesas nolēmuma izpildes obligātums.

Ja bērnu mātes vai/un Bāriņtiesas ieskatā Tiesas nolēmumā noteiktā saskarsmes kārtība ar Jums kaitē bērniem, tad ir jārikojas atbilstoši bērnu labākajām interesēm, izmantojot valstī noteikto bērnu tiesību aizsardzības mehānismu. No pārbaudes lietā esošās informācijas nav secināms, ka bērnu māte vai Bāriņtiesa iebilstu un būtu rīkojusies, tā atzīstot, ka bērnu interesēs tomēr ir saskarsme ar Jums.

Arī Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments atzinis, ka Bāriņtiesai ir jāveicina bērna un vecāka saskarsmes kvalitatīva atjaunošana. Bāriņtiesa nevar palikt pasīvs situācijas novērotājs. Lai uzlabotu saskarsmi, liela loma ir bāriņtiesai, kurai ir jāpalīdz ģimenei šī situācija risināt, sniedzot psihologa vai citu speciālistu palīdzību. Vecāki var izmantot arī mediācijas procesu, kas ģimenes lietās ir viens no efektīvākajiem strīda risināšanas līdzekļiem ārpus tiesas. Lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību ievērošanu, strīdi pamatā būtu atrisināmi ārpus tiesas, bērna vecākiem savstarpēji komunicējot tikai ar vienu mērķi – nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu. Konstruktīva un objektīva komunikācija dod ilgtermiņa rezultātu – bērna pilnvērtīgu attīstību, tostarp emocionālo stabilitāti.

Lai arī tiesas nolēmums formāli noregulē konkrēto tiesisko situāciju, tomēr cilvēciskās attiecības no šādiem tiesas procesiem cieš, it īpaši cieš lietā iesaistītais bērns. Tādējādi vecākiem šādās lietās saprātīgi ir izmantot visus iespējamus ārpus tiesas līdzekļus komunikācijas veicināšanai, tostarp mediāciju. Tāpat liela nozīme ir arī bāriņtiesas un sociālo dienestu darbam ar konkrēto ģimeni. Ja

ģimene pietiekami saņem konsultācijas par alternatīviem strīda risināšanas veidiem (savstarpējas sarunas, mediācija u.c.), kā arī tiek piedāvāta kvalitatīva palīdzība ģimenei ar psihologu konsultācijām, kas vērstas uz situācijas mierīgu atrisināšanu, tad vēršanās tiesā, visdrīzāk, nebūtu vairs nepieciešama, jo strīds jau būtu atrisināts.

Bāriņtiesa nevar ietekmēt vai pierunāt vecāku rīkoties pretēji viņa gribai bērna saskarsmes tiesības īstenošanā ar šķirti dzīvojošu vecāku, bet bāriņtiesa var izskaidrot vecākam bērna tiesības un vecāku pienākumus saskarsmes nodrošināšanā, tā veicinot, ka vecāki apzināti nonāk pie risinājuma, skaidrot bērniem viņu pienākumus.

Jāatzīst, ka konkrētajā situācijā no Bāriņtiesas sniegtās informācijas ir secināms, ka tās ieskatā tieši Jūs neievērojat bērnu tiesības, uzspiežot viņiem attiecības ar sevi, kaut gan viņi tās nevēlas un tikšanās reizēs demonstrē vienaldzību pret Jums. Bāriņtiesa vairākkārt ir norādījusi, ka tā Jūs ignorējat bērnu vajadzības, viņu tiesības uz viņu privāto dzīvi, neievērojot to, ka bērniem ir tiesības nevis pienākums uzturēt attiecības ar vecākiem. Tādā gadījumā, ja bērnu un vecāka saskarsme ir nodrošināma vien tad, ja bērni to vēlas, tad nav nekādas nozīmes Tiesas nolemtajam. Tiesībsarga ieskatā tiesas nolēmums ir jāpilda arī bērniem, ja Tiesa tā ir izlēmusi. Ja Bāriņtiesas uzskats ir pretējs, tad nav paredzams, ka tā jebkādā veidā iesaistīties un veicinās bērnu un vecāku attiecību atjaunošanos un uzlabošanos.

Jāatzīst, ka kopš 2020. gada, kad Jums un bērnu mātei radās domstarpības par bērnu aizgādību un saskarsmi, ar Jūsu bērniem darbu ir veikuši vairāki psihologi, gan pēc Bāriņtiesas, gan bērnu mātes iniciatīvas. Katram no psihologiem bijuši noteikti mērķi un uzdevumi darbam ar Jūsu bērniem. Veiktas gan vairākas psiholoģiskās izpētes, gan psihologa konsultēšana.

Turklāt Psihologu sertifikācijas padome ir atzinusi, ka psiholoģes [personas F] sagatavotajā 2022. gada 27. septembra dokumentā sniegtā informācija nav uzskatāma par drošticamu un nav izmantojama bērnu tiesību un interešu aizstāvībai.

Bāriņtiesa atbildē tiesībsargam norādījusi, ka 2022. gada 28. septembrī Bāriņtiesā no bērnu mātes saņemti dokumenti Tiesai, kuriem bijis pievienota [personas F] parakstīta 2022. gada 27. septembra dokumenta kopija par [personai B] sniegtajām konsultācijām, to mērķi, novērojumiem, secinājumiem un rekomendācijām.

2022. gada 14. novembrī Bāriņtiesa pieņemot lēmumu Nr.1.3./230-2022 par atzinuma sniegšanu tiesai par Jūsu paternitātes ierakstu bērnu dzimšanas reģistros atzīšanu par spēkā neesošiem, cita

starpā ir vērtējusi psiholoģes 2022. gada 27. septembra dokumentā norādīto informāciju. Bāriņtiesa norādījusi, ka psiholoģes sniegtajai informācijai nav tikusi piešķirta izšķiroša nozīme lietas izskatīšanā un lēmuma pieņemšanā, bet tas vērtēts kopsakarā ar pārējiem pierādījumiem.

Psihologu sertifikācijas padome 2023. gada 10. janvāra vēstulē norādījusi, ka no Padomes Jums sniegtās atbildes redzams, ka Padome secinājusi, ka: 1) [personas F] sagatavotais dokuments nav psihologa atzinums Psihologu likuma izpratnē; 2) [persona F] ir sniegusi psiholoģiskās konsultēšanas pakalpojumu nepilngadīgajai, dokumentā atspoguļota konsultēšanas laikā iegūta informācija; 3) dokumentā atspoguļotā informācija, kas iegūta psiholoģes pielietotajā Ahenbaha bērna uzvedības novērtējuma anketā, nav uzskatāma par pietiekami drošticamu pamatojumu psiholoģes secinājumiem par nepilngadīgo, jo atbildes uz anketas jautājumiem nav sniegusi nepilngadīgā; 4) psiholoģiskās konsultēšanas laikā iegūtā informācija nav uzskatāma par pietiekamu, lai argumentētu dokumentā sniegtās rekomendācijas un dokumentā formulēto secinājumu. Padome atzinusi, ka psiholoģes [personas F] sagatavotajā dokumentā sniegtā informācija nav uzskatāma par drošticamu un nav izmantojama bērnu tiesību un interešu aizstāvībai. Padome vērsusi psiholoģes [personas F] uzmanību turpmākai profesionālās darbības pilnveidei.

2022. gada 19. decembrī Tiesai esat lūdzis atzīt psiholoģes [persona F] 2022. gada 27. septembra informāciju par viltojumu un izslēgt no pierādījumiem, norādot, ka tā ir izmantota Bāriņtiesas 2022. gada 14. novembra lēmuma Nr.1.3./230-2022 pieņemšanā.

2023. gada 18. janvārī Bāriņtiesā ir saņemts Jūsu iesniegums, kuram pievienota Psihologu sertifikācijas padomes 2023. gada 10. janvāra vēstule. Bāriņtiesa norādījusi, ka pēc šīs informācijas saņemšanas psiholoģes sagatavotajā dokumentā norādīto nav izmantojusi.

Jūs norādāt, ka psiholoģes rīcība ir radījusi Jums, Jūsu bērniem un Jūsu un bērnu attiecībām kaitējumu.

Katrs tiesību aizskārums, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.

Tiesībsargs jau iepriekš Jūs ir informējis par mehānismu Jūsu un Jūsu bērnu tiesību aizsardzības mehānismu un aicinājis to izmantot, vēršoties [...] novada sociālajā dienestā.

[4] Aizgādības tiesības

[4.1] Faktiskie apstākļi

[4.1.1.] Bāriņtiesa norādījusi, ka Jūs vairākkārt esat rakstījis iesniegumus ar lūgumu pārtraukt bērnu mātei aizgādības tiesības, jo viņa nepilda Tiesas lēmumu, ļaunprātīgi izmanto savas vecāka tiesības un iespēju būt pastāvīgi ar bērniem, lai ietekmētu bērnu viedokli par tēvu, un šāda viņas rīcība ir vērtējama kā emocionālā vardarbība pret bērniem. Bāriņtiesa, izvērtējot ierosinātās administratīvās lietas par aizgādības tiesību pārtraukšanu bērna mātei materiālus, secinājusi, ka Jūsu iesniegumā norādītie apsvērumi nav guvuši apstiprinājumu. Bāriņtiesas ieskatā, tie vairāk balstīti un izriet no Jūsu pretenzijām pret bērna māti, aizvainojuma par pārtraukto kopdzīvi, neatrisinātām un neizrunātām problēmām.

Izmantojot savas tiesības, Jūs Bāriņtiesas lēmumu esat pārsūdzējis. Ar Administratīvās apgabaltiesas 2023. gada 20. jūnija spriedumu noraidīts Jūsu pieteikums par administratīvā akta, ar kuru bērna mātei tiktu pārtrauktas bērnu aizgādības tiesības, izdošanu. Spriedumu varējāt pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā, bet savas tiesības neesat izmantojis.

[4.1.2.] Nākamo iesniegumu Bāriņtiesai par aizgādības tiesību pārtraukšanu bērnu mātei esat iesniedzis 2023. gada 5. jūlijā. Bāriņtiesa norādījusi, ka pēc notikušas pozitīvas saskarsmes 2023. gada 24. jūnijā Jūs iesniegumā esat norādījis, ka Bāriņtiesas pārstāves norādītais, ka bērni bija motivēti un sagatavojušies saskarsmei ir aplams. Šī “motivācija” bijusi imitācija, kā arī visa “pozitīvā” saskarsme no bērnu puses tikai imitēta.

Bāriņtiesas viedokli, ka Jūsu mērķis primāri nav pozitīvu attiecību veidošana ar bērniem, bet gan izriet no pretenzijām pret bērna māti, pierāda Jūsu iesniegumā norādītais, ka tādēļ, lai izvairītos no negatīvām sekām, bērnu mātei bijis jāpanāk motivācijas un veiksmīgas saskarsmes redzamība 2023.gada 24. jūnija saskarsmē ar bērniem, piespiedu kārtā bērniem liekot tēlot “pozitīvu” un motivētu saskarsmi. Iepriekšējās saskarsmes (22.04.2023; 13.05.2023; 27.05.2023; 10.06.2023.) bija neveiksmīgas vai nenotika, un bērnu māte apzinās, ja Tiesas nolēmums arī turpmāk netiks pildīts, Bāriņtiesa var ierosināt aizgādības tiesību pārtraukšanu.

Jums sniegtajā atbildē uz Jūsu iesniegumu, kurā lūdzāt izvērtēt, vai [personas D] saskarsme ar bērniem nav pretēja bērnu vislabākajām interesēm, un pārtraukt aizgādības tiesības bērnu mātei, norādījusi, ka ar Administratīvās apgabaltiesas 2023. gada 20. jūnija spriedumu noraidīts Jūsu pieteikums par administratīvā akta, ar kuru bērnu mātei tiktu pārtrauktas bērnu aizgādības tiesības, izdošanu. Ņemot vērā minēto, ka nav pagājis viena mēneša pārsūdzēšanas termiņš,

Bāriņtiesa uzskatījusi, ka tai nav pamata iesniegumu izskatīt pēc būtības, jo uzsāktais process nav noslēdzies un administratīvais akts nav kļuvis neapstrīdams.

Bāriņtiesa, lai turpmāk izvairītos no situācijām, kad bērni tiek iesaistīti vecāku lojalitātes konfliktos, kā tas ir konkrētajā gadījumā, kad bērns ir paudis patstāvīgi savu viedokli, kā rezultātā tiek veiktas darbības, lai tiktu pārtrauktas aizgādības tiesības bērna galvenajai piesaistes personai- mātei, aicinājusi Jūs izvērtēt iespēju saziņai, kas attiecas uz bērnu aprūpi un neprasa tūlītēja otra vecāka iesaistīšanos, turpmāk izmantot e-pastu. Tas atrisinātu turpmāk situāciju, ka bērnam nav pieejamas sms, kas tam nav adresētas, kā arī tiktu ievērota cieņpilna attieksme vienam pret otru, tādējādi respektējot otra vecāka darba laiku un ģimenes dzīvi.

[4.1.3] 2023. gada 20. septembrī Jūs esat iesniedzis jaunu iesniegumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu bērnu mātei. Bāriņtiesa, izvērtējot Jūsu iesniegumā minēto, administratīvajā lietā Nr. 3.3./3-2022 esošo dokumentu kopumu, Bāriņtiesas saskarsmes pārskatos atspoguļoto informāciju, secinājusi, ka abu vecāku īstenotā aizgādība nav vērsta uz kopēju sadarbību un viedokli jautājumos, kas saistīti ar pilnvērtīgu bērnu attīstību, bet tieši pretēji nopietni to apdraud, proti, radot bērniem psihoemocionālo kaitējumu. Bāriņtiesa atsaukusies arī uz psiholoģes 2023. gada 27. marta Psihologa atzinumā Nr. 23-24 norādīto, ka abu bērnu psihoemocionālajā fonā parādās traumatiskas pieredzes pazīmes, kas varētu būt saistāmas ar abu pieaugušo ieilgušo konfliktsituāciju un pieaugušo nespēju bērnus pasargāt no spēcīgajām negatīvajām emocijām, kas valda abu starpā. No sniegtās informācijas var secināt, ka bērni vairākkārtīgi ir bijuši liecinieki abu pieaugušo tiešiem konfliktiem un spēcīgām emocijām, kas provocējušas bērnu nedrošību, paaugstinātu trauksmainību, vainas sajūtu, pastiprinātu vērīgumu, tendenci uzņemties atbildību par situāciju un grūtības uzticēties.

Bāriņtiesa, secinot, ka abi vecāki neizprot savstarpējā konflikta risināšanas nelabvēlīgo ietekmi uz bērnu psihoemocionālo stāvokli, ir izvērtējusi riskus un ierosinājusi abiem vecākiem administratīvo lietu Nr. 3.5./17-2023 par bērnu aizgādības tiesībām.

Atbildē uz Jūsu 2023. gada 20. septembra iesniegumu, ar lūgumu nekavējoši pārtraukt aizgādības tiesības bērnu mātei, norādīts, ka lūgums, cita starpā pamatots ar to, ka „[...] bērnu māte turpina ļaunprātīgi izmantot vecāku tiesības - nesniedz ziņas par bērniem, tiesas nolēmums tiek pildīts formāli, saskarsmes pārsvarā negatīvas dēļ bērnu noraidošās attieksmes pret tēvu, tiek turpināta emocionālā vardarbība pret bērniem - nav nozīmēti psiholoģiskās rehabilitācijas pasākumi bērniem sakarā ar veikto emocionālo vardarbību, bērni ne tikai tiek maldināti ar viltus tēvu eksistenci, bet

viņiem tiek uzspiesta attiecību veidošana ar personām, kuras tiek no mātes puses uzdotas par bērnu tēviem, psiholoģiski – emocionālo bērnu ietekmēšana turpinās, kā arī māte turpina bērnus maldināt par viltus tēvu eksistenci, bērni faktiski tēvu neatzīst par pilnvērtīgu tēvu un vecāku (“tētis uz papīra”, “onkulis [..]”) vai vispār neietiek uzskatīts par tādu, kā rezultātā arvien dziļāk un neatgriezeniskāk notiek atsvešināšanās no faktiskā un juridiskā tēva. Visa iepriekš minētā bērnu mātes rīcība ir viena vecāka tiesību ļaunprātīga izmantošana.[...]”. Bāriņtiesa Jums izskaidrojusi vienpersoniska lēmuma pieņemšanai noteiktos apstākļus. Bāriņtiesa norādījusi, ka Jūsu iesniegumā aprakstītie apstākļi norāda par ilgtermiņā izveidojušos saspringto situāciju Jūsu attiecībās ar bērnu māti, kas rada bērniem pietiekami lielu emocionālo spriedzi, tie liecina arī par bērnu tiesību pārkāpumiem ģimenē, kas tālāk varētu būt pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai vecākam, tomēr norādītie apstākļi nav tādi, kas tūlītēji un nenovēršami apdraud bērnu veselību un dzīvību. Izskatāmajā gadījumā, Bāriņtiesas ieskatā, būtiska nozīme ir piešķirama apstāklim, ka konflikts starp Jums un bērnu māti ir samilzis saskarsmes tiesību īstenošanas kārtības dēļ, kā rezultātā tas tiek risināts, izmantojot bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanas institūtu. Bāriņtiesa Jūs informējusi, ka aicinājusi bērnu māti ne vēlāk kā līdz 02.01.2024. sadarbībā ar [..] novada Sociālo dienestu novērst bērnu attīstībai nelabvēlīgos apstākļus: 1) nepieļaut bērnu iesaistīšanu vecāku strīdos un konfliktos; 2) risināt savas emocionālās dabas problēmas ar speciālistu (psihologa, psihiatra, sociālā darbinieka u.c.) atbalstu, tai skaitā nepārtraukti nodrošinot pozitīvu mikroklimatu un bērnu emocionālo labsajūtu ģimenē ar savu pašas uzvedību, attieksmi, verbāliem un arī neverbāliem izteiksmes līdzekļiem veicinot ikdienā pozitīvu bērnu attieksmi pret tēvu; 2) sadarboties ar psihologu un sociālo darbinieku, lai sagatavotu bērnus pozitīvai saskarsmei ar šķirti dzīvojošo vecāku; 3) sadarboties ar bērnu tēvu, izmantojot speciālistu atbalstu, piemēram, ģimenes psihoterapiju, mediāciju u.c., lai abi vecāki kopā spēj runāt ar bērniem atbilstoši bērnu vecumam un briedumam par uzsāktajām tiesvedībām, bērnu ikdienas aprūpi.

Savukārt Jūs Bāriņtiesa, ne vēlāk kā līdz 02.01.2024. sadarbībā ar [..] novada Sociālo dienestu, aicinājusi novērst bērnu attīstībai nelabvēlīgos apstākļus: 1) nepieļaut bērnu iesaistīšanu vecāku strīdos un konfliktos; 2) risināt savas emocionālās dabas problēmas ar speciālistu (psihologa, psihiatra, sociālā darbinieka u.c.) atbalstu; 3) padziļināt izpratni par savas uzvedības ietekmi uz bērnu psihoemocionālo stāvokli; 4) palielināt savstarpējo attiecību kvalitāti saskarsmē ar bērniem, papildinot zināšanas un prasmes bērnu aprūpē atbilstoši bērnu vecumposmiem; 5) pastāvīgu ienākumu nodrošināšanu.

Bāriņtiesa, atbildot uz Jūsu iesniegumu, kurā lūdzāt nekavējoties nodrošināt bērniem psiholoģiski - emocionālo rehabilitāciju, jo bērnu māte ilgstoši apzināti pret bērniem ir veicinājusi psiholoģiski-

emocionālo vardarbību, informējot un liekot iepazīties, veidot attiecības bērniem ar neeksistējošiem bioloģiskajiem tēviem, norādījusi, ka lūgusi psiholoģei [personai G] sniegt viedokli par Jūsu iesniegumā minēto nepieciešamību sociālās rehabilitācijas pasākumiem bērniem. Psiholoģe informējusi, ka psihoemocionālajā fonā parādās traumatiskas pieredzes pazīmes, kas saistāmas ar abu vecāku ieilgušo konfliktsituāciju un pieaugušo nespēju bērnus pasargāt no spēcīgajām negatīvajām emocijām, kas valda abu starpā, negatīvi ietekmējot arī bērnus, var secināt, ka primārā traumatiskā pieredze saistāma ar abu pieaugušo neatrisināto, ieilgušo konfliktsituāciju, no kuras ilglaicīgi gūst emocionāli traumatisku pieredzi arī bērni. Izpētes laikā neviens no bērniem neaktualizēja spēcīgus pārdzīvojumus, kas saistītos ar viņu bioloģisko tēvu paternitātes noteikšanu. Tādēļ Bāriņtiesa noraidījusi Jūsu lūgumu nodrošināt bērniem psiholoģiski - emocionālo rehabilitāciju.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 18. punktā noteikts, ka sociālais dienests ir pašvaldības izveidota iestāde, kas sniedz sociālo palīdzību, organizē un sniedz sociālos pakalpojumus pašvaldības iedzīvotājiem.

[4.2.] Tiesiskais regulējums – aizgādības tiesību ierobežošana

Saskaņā ar Civillikuma 203. panta trešajā daļā noteikto aizgādības tiesības vecākam var tikt pārtrauktas arī gadījumos, kad vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības, nepildot tiesas nolēmumu lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, ja tas nodara būtisku kaitējumu bērnam un ja nepastāv otram vecākam šķēršļi īstenot bērna aprūpi.

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 22. panta pirmajā prim daļā noteikto Bāriņtiesa, ierosinot lietu par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, veic riska novērtēšanu (vecāka līdzatkarība, problēmas neatzišana u.tml.), informē vecāku par sekām un uzdod viņam sadarbībā ar sociālo dienestu noteiktā termiņā novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus. Ja vecāks šajā termiņā kavējas novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus un bērna palikšana ģimenē var radīt draudus bērna dzīvībai un veselībai, bāriņtiesa lemj par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam un bērna šķiršanu no ģimenes.

[4.3.] Secinājumi

Bāriņtiesa, pamatojoties uz Jūsu iesniegumiem, ir vērtējusi bērnu mātes aizgādības tiesības, nolemjot tās nepārtraukt. Viens no Bāriņtiesas lēmumiem ir ticis pakļauts tiesas kontrolei, atzīstot Bāriņtiesas lēmumu par atbilstošu bērnu interesēm.

Lai panāktu situācijas uzlabojumu, ir būtiski, lai Bāriņtiesas identificētos riskus vecāki novērstu ne tikai formāli, bet arī faktiski, tā panākot Jūsu un bērnu attiecību atjaunošanos. Tādēļ svarīgi ir, lai vecāki un bērni saņem atbilstošus pakalpojumus uzdevumu sasniegšanai. Tiesībsarga rīcībā nav pietiekamas informācijas par sadarbību ar Sociālo dienestu, tādēļ nav iespējams izsecināt, vai un kādi pakalpojumi tiek nodrošināti Jums, Jūsu bērniem un bērnu mātei, lai pienācīgi novērtētu iespējamību, ka nodrošinātie pakalpojumi ir tādi, lai sasniegtu Bāriņtiesas Jums un bērnu mātei uzliktos uzdevumus un mērķus, novērstu Bāriņtiesas konstatētos riskus.

Bāriņtiesa nav ievērojusi sociālajam dienestam noteikto kompetenci sociālo pakalpojumu sniegšanā, atsakot Jums nodrošināt bērniem sociālo pakalpojumu - psiholoģiski - emocionālo rehabilitāciju.

Pārbaudes lietā secinu:

1. Valstī noteiktais tiesību aizsardzības mehānisms, ja otrs vecāks formāli pilda tiesas nolēmumu par saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību, bet faktiski neveicina bērnu un otra vecāka attiecību uzturēšanu, Jūsu gadījumā nav efektīvs, jo tiesas nolēmuma izpilde nebūtu iespējama arī izmantojot piespiedu izpildes mehānismu - vēršoties pie zvērināta tiesu izpildītāja;
2. Jūsu un bērnu attiecību pasliktināšanās līdz pat to izbeigšanai notika pēc Jūsu paziņojuma mātei, ka bērni nav izcēlušies no Jums. Savukārt pēc tiesvedības par paternitātes atzīšanas apstrīdēšanu izbeigšanas no Bāriņtiesu pārskatiem par saskarsmi ir secināms, ka bērni ar Jums vairs nekomunicē, lai gan formāli māte viņus nogādā uz Bāriņtiesu;
3. Psihologe Bāriņtiesai ir norādījusi, ka bērniem nav radušās sekas saistībā ar paternitātes noteikšanu, noskaidrojot viņu izcelšanos, ko tā arī neizdevās tiesiski noskaidrot. Tomēr no pārbaudes lietas materiāliem ir apšaubāms tāds secinājums, jo bērni sākotnēji ir apjukuši un nav sapratuši, kā turpmāk mainīsies viņu dzīve. Arī citos Bāriņtiesas atzinumos ir norāde uz to, ka bērnu attieksme pret Jums ir mainījusies, uzzinot, ka viņi nav izcēlušies no Jums. Tādi paziņojumi visbiežāk rada emocionālus pārdzīvojumus gan bērniem, gan pieaugušajiem. Ņemot vērā, ka psihologu darbības izvērtējums nav tiesībsarga, bet Psihologu sertifikācijas padomes kompetencē, tad tikai padome ir tiesīga izvērtēt konkrēto situāciju;
4. Bāriņtiesa jau 2022. gada 17. februāra lēmumā Nr. 1.3/14-2022 norādījusi, ka kopš 2021. gada pavasara bērnu un tēva attiecības ir būtiski mainījušās, atsvešinājušās. No sarunām ar bērniem, kā arī psihologu norādītā secinājusi, ka bērniem ir trauksme un neizpratne saistībā ar izveidojušos situāciju, kas secīgi ietekmē arī viņu vēlmi tikt ar Jums;

5. Bāriņtiesa kā saskarsmes persona un bērnu interešu aizstāvis pasīvi ir veikusi savus pienākumus, lai sasniegtu Tiesas noteikto mērķi uzlabot saskarsmi Jums ar bērniem, bet bijusi pasīvs vērotājs saskarsmes izpildē, faktiski pieļaujot, ka attiecības izzūd, nevis savlaicīgi iesaistījusi speciālistus saskarsmes nodrošināšanai;
6. Bāriņtiesas viedoklis par Jūsu bērnu labākajām interesēm ir bijis mainīgs, arī par saskarsmi ar Jums, tomēr, uzsākot administratīvo lietu par aizgādības tiesību pārtraukšanu, ir noteikusi vecākiem uzdevumu nodrošināt pozitīvu saskarsmes veidošanu ar bērniem;
7. Bāriņtiesa atzinumus Tiesai saistībā ar bērnu paternitātes ierakstiem pieņēmusi, balstoties uz bērna tiesībām zināt savu izcelšanos, norādot, ka izcelšanās no konkrēta tēva ir jāpierāda ar attiecīgām metodēm. Ja pierādījumu iztrūkst, Bāriņtiesa atzinusi, ka ir saglabājams ieraksts par Jums kā tēvu, ņemot vērā sociālo realitāti, ka Jūs esat ilgstoši bērnus audzinājis. Ņemot vērā, ka tiesvedība paternitātes lietā tika izbeigta, Bāriņtiesas atzinumiem nebija juridiskas nozīmes;
8. Bērnu un Jūsu attiecību atjaunošanai ir nepieciešama speciālistu iesaiste.

Pamatojoties uz tiesībsarga kompetenci sniegt priekšlikumus bērna tiesību nodrošināšanai, **pārbaudes lietu pabeidzu, aicinot [..] novada bāriņtiesu:**

1. rīkoties un piesaistīt atbilstošus speciālistus, lai atjaunotu vecāka un bērnu attiecības;
2. ievērot tiesas pieņemtos nolēmumus un savas kompetences ietvaros veicināt, lai tos izpilda vecāki un bērni;
3. nepārkāpt Bāriņtiesai noteikto kompetenci un ievērot, ka sociālo pakalpojumu piešķiršana ir sociālā dienesta kompetencē;
4. izvērtēt bērnu mātes rīcības ietekmi uz bērnu emocionālo stāvokli un attiecībām ar tēvu, informējot bērnus par izcelšanos no personām, kuru paternitāte netika pierādīta tiesas ceļā;
5. attiecībā uz bērnu mātes ietekmi uz bērniem pārliecināties ne tikai par to, ka viņa neliek šķēršļus bērnu un tēva attiecībām, bet apzināti un mērķtiecīgi tās veicina;
6. izvērtēt nepieciešamību abiem vecākiem apmeklēt atbilstošākā speciālista/tu konsultācijas, lai uzlabotu viņu vecāku prasmes;
7. sarunās ar abiem vecākiem (ieteicams vienlaicīgi) skaidrot un nonākt pie vienas izpratnes un mērķa speciālistu apmeklējumiem bērniem, lai saskaņotu abu vecāku pretrunīgās intereses un tiesas nolēmumā noteiktā saskarsmes tiesības izmantošanas kārtība tiktu pildīta.

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25. panta pirmo, otro un trešo daļu, pārbaudes lietas izskatīšana tiek pabeigta. Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu atzinumam ir rekomendējošs raksturs.

Lūdzu [...] novada bāriņtiesu līdz **2024. gada 8. aprīlim** informēt par paveikto un plānoto tiesībsarga rekomendāciju ieviešanai.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons